

თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო
კონსერვატორია

ხელნაწერის უფლებით

ქეთევან ერმის ასული ქემოკლიძე

დავით და ნოდარ ანდლულაძეების ვოკალური სკოლის როლი
თანამედროვე ქართულ საოპერო ხელოვნებაში

სამუსიკო ხელოვნების დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

MUS 0215.1.9: სოლო აკადემიური სიმღერა

თბილისი, 2023 წელი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **ნინო ჟვანია**

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

თანახელმძღვანელი: **გულიკო კარიაული**

პროფესორი

ექსპერტი: **ქეთევან ელიავა**

სამუსიკო ხელოვნების დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2023 წლის 1 დეკემბერს, პარასკევს, 17:00 საათზე, 421-ე კლასში

თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე N 3

მისამართი: თბილისი, გრიბოედოვის ქ. N8/10

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია

დისერტაციის და ავტორეფერატის გაცნობა შესაძლებელია თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის ბიბლიოთეკაში და კონსერვატორიის ვებ-გვერდზე: www.tsc.edu.ge

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი

ეკა ჭაბაშვილი
სამუსიკო ხელოვნების დოქტორი
ასოც. პროფესორი

ავტორეფერატი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

სადისერტაციო თემის აქტუალობა. ტენორები – დავით და ნოდარ ანდლულაძეები ქართული საოპერო მუსიკის ისტორიის ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენლები არიან როგორც უნიკალური საშემსრულებლო, ისე პედაგოგიური და სამეცნიერო მოღვაწეობით. მათ მთელი არსება მიუძღვნეს ქართული ტრადიციული სასიმღერო მემკვიდრეობის შერწყმას ებროპულ (იტალიურ) საოპერო სკოლასთან სასცენო დრამატურგიის დიდი რეფორმატორის, სტანისლავსკისა და ქართული ეროვნული თეატრის პრინციპების გამოყენებით. ანდლულაძეები ქართული ვოკალური მუსიკის ისტორიაში გამორჩეული არიან არა მარტო უნიკალური სასიმღერო მონაცემებით, სანიმუშო ვოკალური ტექნიკით, დიდი სცენური შესაძლებლობებითა და ოსტატობით, არამედ ისინი გახლავან ქართული ვოკალური სკოლის შემქმნელები, სკოლისა, რომლის წარმატებებს ვიმკით, უკვე 100 წელზე მეტია, როგორც ეროვნული, ისე მსოფლიო მასშტაბით.

ჩვენი ნაშრომი დავით და ნოდარ ანდლულაძეების გაერთიანებული საშემსრულებლო და პედაგოგიურ-სამეცნიერო მოღვაწეობის სამეცნიერო შესწავლის პირველი მცდელობაა, რაც სადისერტაციო ნაშრომის სიახლეს წარმოადგენს. სითამამეს ალბათ ისიც მანიჭებს, რომ თავად თავს ვთვლი ამ სკოლის აღზრდილად და შეძლებისდაგვარად მისი ტრადიციების გამგრძელებლად და მქონდა ბედნიერება, მემუშავა ნოდარ ანდლულაძესთან.

რასაკვირველია, შესასწავლი მასალა დიდია: მათ შორისაა აუდიო თუ ვიდეომასალა, უდიდესი ღირებულების მქონე მეცნიერული (ძირითადად ნოდარ ანდლულაძისა) ნაშრომები, ფოტომასალა, რომელიც არა მარტო ანდლულაძეებისა და ჩვენი ეროვნული საოპერო მუსიკის ისტორიისათვის, არამედ, ზოგადად, ქართული კულტურული ისტორიისათვის ძალიან ძვირფასია. იმის გამო, რომ ეს უნიკალური მასალა ჯერჯერობით გამოცემული არ არის, არ მოგვეცა ყველაფრის გაცნობის საშუალება. თუმცა არსებული ლიტერატურა და განსაკუთრებით კი სკოლის წარმომადგენლებთან ინტერვიუები ძალიან საინტერესო და მრავალფეროვან ინფორმაციას გვთავაზობს.

ნაშრომში ზოგადად მიმოვიხილავთ ამ ორი ხელოვანის შემოქმედებით და პედაგოგიურ-სამეცნიერო მოღვაწეობას, ვაფასებთ მათ ღვაწლს ქართული საოპერო მუსიკის ისტორიაში; რაც მთავარია, დასაბუთებულად ვაჩვენებთ ანდლულაძეების დამსახურებას და როლს მომავალი თაობების განვითარების პერსპექტივის ჭრილში.

ჩვენი სურვილია, ნაშრომს მივცეთ არა მარტო **თეორიული, არამედ პრაქტიკული მიმართულებაც**, რადგან ის ეხება ქართული ხელოვნების განუმეორებელ წარმომადგენლებს. დისერტაციაში ჩამოყალიბებულია სკოლის მთავარი პოსტულატები, რომელთა საფუძველზე სკოლა შედგა როგორც უნიკალური ორგანიზმი. სკოლის პრინციპებს ანდლულაძეების შთამომავლები ყოველდღიურ პრაქტიკაში მაქსიმალურად იყენებენ, რასაკვირველია, თანამედროვეობასთან სრულ ჰარმონიაში.

დისერტაციაში ვეცადეთ წამოგვეჭრა საკითხები, რომლებიც, ჩვენი მოკრძალებული აზრით, ანდლულაძეების მემკვიდრეობით დაინტერესებული პირებისათვის იქნება იმპულსი მათი მოღვაწეობის სიღრმისეული და ახლებური კუთხით შესწავლისა.

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, **კვლევის მიზანია** დავით და ნოდარ ანდლულაძეების საშემსრულებლო და პედაგოგიურ-სამეცნიერო მოღვაწეობის ერთ ჭრილში შესწავლა და გაანალიზება ღვაწლისა, რომელიც ქართული ვოკალური სკოლის ბოლო ხანების უდიდეს წარმატებათა საწინდარი გახდა. კვლევამ თავისთავად მოითხოვა იმ პუნქტების გამოყოფა, რომლებშიც მამა-შვილი იკვეთება და ერთმანეთისაგან განსხვავდება. გამოიკვეთა, რა ტრადიციები შეინარჩუნა და რა სიახლეები შეიტანა ნოდარ ანდლულაძემ, რომელმაც ანდლულაძეების სკოლას მეცნიერულ-სტრუქტურული ფორმა მიანიჭა. ასევე გავანალიზეთ, როგორ გადადის და ვითარდება სკოლის ძირითადი პოსტულატები შემდგომ თაობებში, რომლებიც აი უკვე ერთი საუკუნის განმავლობაში არა მარტო ქართული საოპერო მუსიკის, არამედ მსოფლიო საოპერო სამყაროს ასაზრდოებს როგორც შემოქმედებითი, ასევე პედაგოგიური ასპექტით. აქედან გამომდინარე, **კვლევის ობიექტია** დავით და ნოდარ ანდლულაძეების საშემსრულებლო და პედაგოგიური მოღვაწეობა, **საგანი კი** – მათი სწავლების მეთოდოლოგია, მათი სკოლა და მისი განვითარება.

კვლევის მიზნის მისაღწევად საჭირო გახდა შემდეგი **ამოცანების** გადაჭრა:

- იმ ტრადიციებისა და სწავლების მეთოდის შესწავლა, რომელთა ფუძემდებლებად გვევლინებიან დავით და ნოდარ ანდლულაძეები;
- მათი მოღვაწეობის გამაერთიანებელ და განსხვავებულ მიდგომათა გაანალიზება;
- მათი საშემსრულებლო და პედაგოგიური სტილის შესწავლა;
- სკოლის ეტაპობრივი განვითარების აღწერა და მისი არსებობის მანძილზე თაობების მიერ განხორციელებული ცვლილებების დადგენა;
- არა მხოლოდ არტისტული ინტუიციის, არამედ გონისა და ინტელექტის როლისა და მნიშვნელობის გამოკვეთა დავით და ნოდარ ანდლულაძეების შემოქმედებასა და მოღვაწეობაში; მოცემული საკითხის განხილვა განსაკუთრებით ნოდარ ანდლულაძის მაგალითზე, რომელიც სცდება მხოლოდ არტისტული მიზნების დაძლევის სფეროს და ექსპერიმენტებისა და კვლევების საშუალებით ვოკალი სამეცნიერო დონეზე აჰყავს;
- ანდლულაძეების უშუალო თუ სხვა აღზრდილების შემოქმედების მიმოხილვა და ქართული საოპერო ხელოვნების წარმატებაში სკოლის წარმომადგენელთა წვლილის დადგენა ხარისხობრივი ასპექტით.

დავით და ნოდარ ანდლულაძეები, უდავოა, გვევლინებიან ქართულ საოპერო ხელოვნებაში „ბელკანტოს“ ტრადიციების განმამტკიცებლებად, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში – დამფუძნებლებადაც. დიდია მათი პროფესიული პასუხისმგებლობა, მამულიშვილური ღვაწლი ეროვნული მუსიკის ისტორიის განვითარებაში, რასაც ორივე ხელოვანი გრძნობდა და ითავისებდა. ისინი ქართული ვოკალური სკოლის, როგორც დამოუკიდებელი ინსტიტუტის, საბოლოო ჩამოყალიბებაში უდიდეს როლს ასრულებენ შემოქმედებითი, პედაგოგიური მოღვაწეობითა თუ სამეცნიერო კვლევით. მათ ცხოვრება მიუძღვნეს ამ დიდ ეროვნულ საქმეს. ჩვენი ნაშრომი ერთგვარი მადლიერების გამოხატვაცაა მათი უდიდესი ამაგის წინაშე, რომელიც კიდევ უფრო მეტ დაფასებასა და ასევე საფუძვლიან შესწავლას მოითხოვს.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევა, რომელიც დაეყრდნო ლიტერატურას როგორც ქართულ, ისე უცხო ენებზე, განიხილავს, ზოგადად, საოპერო ხელოვნებისა და ვოკალური მეთოდის საკითხებს. ჩვენ გავაანალიზეთ დავით და ნოდარ ანდლულაძეების საშემსრულებლო და

პედაგოგიურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებული მდიდარი ვიდეო და აუდიომასალაც, ჩავიწერთ ინტერვიუები სკოლის წარმომადგენლებთან, დავესწართ მათ გაკვეთილებს, რათა ცოცხალ პროცესში დაგვეჩახა, რა აერთიანებს ამ სკოლის წარმომადგენლებს და როგორ და რამდენად იყენებენ ანდლულაძეების პრინციპებს მომღერლის აღზრდისას. ყოველივე ეს დაგვეხმარა ამ ეტაპზე ჯერაც არდასმული საკითხების წამოჭრასა და დამუშავებაში.

ყოველივე ზემოთქმულის შედეგად, კვლევის მეთოდები მეტწილად თვისებრივია, თუმცა გამოვიყენეთ რაოდენობრივი მეთოდებიც. მივმართეთ

- **ისტორიზმის პრინციპს**, ვინაიდან დავით და ნოდარ ანდლულაძეების შემოქმედება თუ სამეცნიერო-პედაგოგიური მოღვაწეობა უწყვეტი მემკვიდრეობითობის პრინციპს ემყარება;
- **კომპარატიულ მეთოდს**, რომელიც ჩავრთეთ სხვადასხვა საშემსრულებლო და პედაგოგიკურ სკოლასთან შედარებით ანალიზში, თვით დავით და ნოდარ ანდლულაძეების სკოლის ფარგლებში არსებული მიმართულებებისა და მათი აღზრდილებისა და ანდლულაძეების სკოლის სხვა სკოლებთან შედარებისთვის;
- **აღწერას**, ისევე როგორც **კომპილაციურ, კომპლექსურ, დედუქციურსა და ინდუქციურ მეთოდებს**.

საკითხთა სწორედ ამ წრემ განაპირობა ნაშრომის სტრუქტურა. დისერტაცია შეიცავს შესავალს, ოთხ თავს, დასკვნას, ბიბლიოგრაფიას ქართულ და რუსულ ენებზე (28 დასახელების წყარო). ნაშრომის შინაარსი გადმოცემულია კომპიუტერზე აწყობილ 105 გვერდზე.

ნაშრომის აპრობაცია შედგა თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სოლო აკადემიური სიმღერის მიმართულების სხდომაზე 2023 წლის 30 ივნისს, რის შედეგად დისერტაცია რეკომენდებულ იქნა დაცვისთვის.

ნაშრომის შინაარსი

ნაშრომის შესავალში ზოგადად წარმოჩენილია დიდი ქართველი მომღერლებისა და პედაგოგების, დავით და ნოდარ ანდლულაძეების როლი ქართული საოპერო ხელოვნების განვითარებაში და მათი შემოქმედებით-პედაგოგიური მოღვაწეობის მოკლე მიმოხილვის საფუძველზე მოტივირებულია სადისერტაციო თემის აქტუალობა,

განხილულია საკითხის ირგვლივ არსებული ლიტერატურა და აუდიო-ვიდეო მასალები; განსაზღვრულია კვლევის ობიექტი და საგანი, მიზანი და ამოცანები; აღნიშნულია დისერტაციის მეცნიერული სიახლე და ძირითადი შედეგები, პრაქტიკული მნიშვნელობა; წარმოდგენილია ნაშრომის სტრუქტურა.

I თავი. ქართული ვოკალური ხელოვნების ზოგადი მიმოხილვა. 1.1 ოპერის დაბადება ქართულ კულტურულ ცხოვრებაში განსაკუთრებული მუსიკალურ-თეატრალური მზაობისა და ინტერესის ფონზე. I თავის I ქვეთავში აღწერილია საქართველოში საოპერო ხელოვნების დაბადებისა და განვითარების გზა. გასაკვირი არ არის, რომ უდიდესი და უძველესი მუსიკალური ტრადიციების ფონზე პროფესიულმა მუსიკამ საქართველოში სწრაფი ტემპით დაიმკვიდრა თავი, რადგან მყარ საძირკველზე დაშენდა. ბუნებრივად მუსიკალურმა ერმა თავიდანვე შეიყვარა და შეისისხლხორცა პროფესიული მუსიკა და დიდი ტრადიციებით, გამორჩეული ნიჭითა და ერთგულებით თავის წიაღში მალევე შვა პროფესიული მუსიკის შესანიშნავი წარმომადგენლები და ნიმუშები.

საქართველოში პროფესიული საოპერო თეატრის დაარსება ლოგიკური გაგრძელება იყო იმ კულტურული ცხოვრების ხელშეწყობისა, რომელსაც ერმოლოვმა მისცა ბიძგი. მისმა მემკვიდრე პასკევიჩმაც ცდა არ დააკლო ამ რიტმის შენარჩუნებას. დაძაბული პოლიტიკური სიტუაციების მიუხედავად, საქართველოში იქმნებოდა პატარ-პატარა ინსტრუმენტული ჯგუფები, რომლებიც ევროპული მუსიკის შესრულებას იწყებდნენ. ამ საერთო კულტურული პროგრესის ფონზე სავსებით კანონიერი სურვილი ჩნდება ჩვენშიც სტაბილური თეატრის გახსნისა და ქართული დასის არსებობისა.

ასეთ მომწიფებულ სიტუაციაში ვორონცოვის გამოჩენა და მისი ნაბიჯები ქართული კულტურული სამყაროსათვის მისწრება აღმოჩნდა. სწორედ ამ დროს ჩაეყარა საფუძველი ქართულ თეატრს, აიგო თეატრის შენობა და სხვ. ამ ყოველივეს პარალელურად არქიტექტორ ჯოვანი სკუდიერის პროექტით შენდება მუდმივი საოპერო თეატრი, რომლის კარიც 1851 წლის 12 აპრილს გაიღო პირველად, მაგრამ მისი, როგორც საოპერო თეატრის, პრეზენტაცია მოგვიანებით, იმავე წლის 9 ნოემბერს, გაიმართა, როცა იტალიიდან მოწვეულმა დირიჟორმა ბარბიერიმ იტალიურ დასსა და მუსიკოსებთან ერთად ააჟღერა დონიცეტის „ლუჩია დი ლამერმური“.

საქართველოში ოპერის შემოსვლიდან სამი ათეული წლის შემდეგ უკვე გამოჩნდნენ ქართველი პროფესიონალი მუსიკოსები, რომლებმაც თანდათან დაიწყეს დამკვიდრება არა მარტო ეროვნულ, არამედ მსოფლიო სცენებზე, ხშირად – ევროპაში მიღებული განათლებით. დრომ მოიტანა აუცილებლობა და მზაობა ქართული პროფესიული სასწავლებლების გახსნისა, რომლებშიც იმჟამად მოწვეული კადრების საშუალებით გენიალური ქართული მუსიკალურ-არტისტული ბუნება პროფესიულ კალაპოტში ჩადგებოდა და დააკომპლექტებდა ეროვნულ თეატრს.

სწორედ ამ საკითხს ეთმობა შემდგომი ქვეთავი - **1.2 პროფესიული მუსიკალური განათლების აუცილებლობა, პირველი სასწავლებლები და ადგილობრივი პროფესიონალი შემსრულებლები.** ქართული პროფესიული მუსიკალური განათლება პირდაპირ უკავშირდება დიდი ქართველი მოღვაწის, ხარლამპ სავანელის სახელს, რომელმაც განათლება პეტერბურგის კონსერვატორიაში მიიღო. სწორედ ის გვევლინება პირველ ვოკალისტ პედაგოგად და ქართული ვოკალური პედაგოგიკის მამად. ის განათლებას ეზიარა იტალიური სკოლით მანსტრო პიეტრო რენატოსთან. პირველივე ნაბიჯები ადასტურებს ქართული ვოკალური სკოლის ორიენტაციასა და მისწრაფებას ევროპულისკენ. იტალიური განათლებით ქართული ვოკალური სკოლა ერთხელ და სამუდამოდ ხდება ევროპული ვოკალური სკოლის ღირსეული განშტოება ამიერკავკასიაში.

სავანელმა საკუთარი დანაზოგით გახსნა „საგუნდო სიმღერის უფასო კლასები“, რომელიც საოცარ ინტერესს იწვევდა და ორი წლის შემდეგ, 1876 წელს, დამტკიცებული საგანმანათლებლო წესდებით შეიქმნა პირველი პრეცედენტი ამიერკავკასიაში პროფესიული მუსიკალური განათლებისა. ათი წლის შემდეგ ის გადაკეთდა მუსიკალურ სასწავლებლად სავანელის, მიზანდარისა და ალიხანოვის მესვეურობით. სწორედ ამ უკანასკნელის მიერ 1915 წელს გაგზავნილი მოთხოვნა 1917 წელს დაკმაყოფილდა და სასწავლებელი თბილისის კონსერვატორიად გადაკეთდა.

კონსერვატორიაში ვოკალის პედაგოგები იყვნენ: ზარუნდნაია, უსატოვი, მოგვიანებით ბახუტაშვილი-შულგინა, ვრონსკი და სხვ. სწორედ ვრონსკის კლასში დაბადებული ქართული საოპერო ლეგენდა, დავით ანდლულაძე. მისი შემოქმედება, პედაგოგიური მოღვაწეობა და მემკვიდრეობა, მისი ვაჟის, ნოდარ ანდლულაძის, და მათი საერთო ვოკალური სკოლის აღზრდილები წარმოადგენენ ნაშრომის თემას და

კვლევის საგანს. ამიტომ ბუნებრივია, რომ მომდევნო II თავში ყურადღებას დავით ანდლულაძის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე ვაჩერებთ.

II თავი. დავით ანდლულაძე. 2.1 დავით ანდლულაძე – მომღერალი. II

თავის I ქვეთავში აქცენტი კეთდება დავით ანდლულაძეზე, როგორც დიდ ქართველ მომღერალზე. დავით ანდლულაძის ზოგადი შემოქმედებითი პორტრეტის აღწერის ფონზე ვსვამთ კითხვას: რა არის დავით ანდლულაძის, როგორც არტისტის, ასეთი წარმატების ფორმულა და მის მიერ სამირკველჩაყრილი ვოკალური სკოლის ძირითადი ქვაკუთხედი? ჩვენ ვცდილობთ სხვადასხვა რაკურსით შევხედოთ საკითხს, რომელიც ეხება დავით ანდლულაძეს

- როგორც ვოკალისტს (ქართული ეროვნული მუსიკალური ტალანტი და იტალიური სკოლა);
- როგორც მსახიობ-მომღერალს (თეატრალური ესთეტიკის საკითხები და რეჟისორებთან ურთიერთობა, კერძოდ სტანისლავსკის სისტემის ათვისება და ურთიერთობები ქართველ რეჟისორებთან);
- როგორც პედაგოგსა და ანდლულაძეების სკოლის ფუძემდებელს.
ამასთანავე, ვისახავთ ამოცანას, განვიხილოთ შემდეგი საკითხები:
- დავით ანდლულაძის მომღერლად ჩამოყალიბება;
- დავით ანდლულაძე – იტალიური სკოლის მიმდევარი (ვრონსკის პედაგოგობით);
- დავით ანდლულაძე და სტანისლავსკის სისტემა;
- ქართული თეატრის რეჟისურის კორიფეებთან – მარჯანიშვილი, ახმეტელი, წუწუნავა, ფაღავა და ა.შ. – შემოქმედებითი ურთიერთობით მიღებული ცოდნა-გამოცდილების ზეგავლენა მომღერალზე და მისი სამსახიობო ოსტატობისა და დრამატული ცოდნა-გამოცდილების წვლილი მისი ვოკალური სკოლის ჩამოყალიბებაში;
- დავით ანდლულაძის მიერ პერსონაჟის სწორი ინტონაციის განსაზღვრა, რაც შემდეგ ტექნიკურად გამოიხატება ვოკალურ ხაზში;
- საკუთარ შემოქმედებაში ცოდნის პრაქტიკულად გამოყენება და მსგავსი მიდგომის ასახვა დავით ანდლულაძის აღზრდილების კარიერაზე;

იბადება კითხვა: რა არის შენარჩუნებული შემდგომ თაობებში ყველა ზემოჩამოთვლილი პუნქტიდან?

ნაშრომის მთელი I თავი დასმულ საკითხთა განხილვას ემსახურება. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა დავით ანდლულაძის, როგორც ერთ-ერთი პირველი ქართველი მომღერალი-მსახიობის ფენომენს, რაც განაპირობებს კიდევ მეორე ქვეთავის (2.2) სათაურს - დავით ანდლულაძე – მომღერალი-მსახიობი. მოცემულ ქვეთავში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა დავით ანდლულაძის ბიოგრაფიას. აქცენტი, ბუნებრივია, კეთდება მის განათლებაზე, ცნობილ ქართველ და რუს რეჟისორებთან მჭიდრო თანამშრომლობაზე, შემოქმედებით განვითარებასა და რეპერტუარზე.

ქვეთავში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა დიდი ქართველი (მარჯანიშვილი, ახმეტელი, ფაღავა და სხვ.) და რუსი (სტანისლავსკი) რეჟისორების გავლენას დავით ანდლულაძის სამსახიობო ხელოვნების განვითარებაზე, რამაც, თავისთავად, ქართველი მომღერლის მიერ დაუვიწყარი სახეების შექმნაზეც იქონია გავლენა. ყურადღება ეთმობა როგორც თავად რეჟისორების უმთავრეს შემოქმედებით პრინციპებს, ისე ამ პრინციპების ანდლულაძისეულ ინტერპრეტაციას საოპერო ხელოვნებაში.

დავით ანდლულაძის სამსახიობო და სასიმღერო კარიერაში ნათლად იკვეთება ორი ხელწერა: ერთი – სტანისლავსკის და ქართველი „მხატვლებისა“ (მხატი - მოსკოვის სამხატვრო აკადემიური თეატრი) და მეორე – სანდრო ახმეტელისა. თითოეულმა დიდი როლი შეასრულა დავით ანდლულაძის, როგორც მსახიობ-მომღერლის, ჩამოყალიბებაში. იმის მიუხედავად, რომ იგი ვოკალურ მონაცემებთან ერთად სამსახიობო ნიჭითაც გამოირჩეოდა, აშკარაა, რომ სტანისლავსკის სტუდიაში მუშაობისას მიღებულმა გამოცდილებამ მყარი საფუძველი შეუქმნა იმ შედეგებისათვის, რომლებიც მოგვიანებით ქართველ „მხატვლებთან“ მუშაობისას გამოვლინდა. მისი სამსახიობო ნიჭი და გამოცდილება კი უპირობოდ გაამდიდრა ახმეტელის თეატრალურმა ესთეტიკამ, რომელიც ავთენტურად ეროვნული და ქართული პრინციპების მატარებელი იყო.

დავით ანდლულაძემ გააერთიანა ორი უაღრესად განსხვავებული ესთეტიკა: სტანისლავსკის თეატრალური სისტემიდან ამოზრდილი ქართული დრამატული თეატრის პრინციპები და ეროვნულ სულისკვეთებაზე დაფუძნებული ახმეტელისეული ქართული თეატრის ესთეტიკა. ახმეტელის თეატრი, სულით ხორცამდე ქართული, რასაკვირველია, ახლოს იყო ქართველი ტენორისათვის. მის მიერ განხორციელებულ

ყველა როლში, მართალია, ნამდერი მთლიანად იტალიური სკოლის ტრადიციას ემყარებოდა, მაგრამ დახვეწილი სამსახიობო კულტურით სცენაზე იდგა ხმაში გაცოცხლებული ქართული გენია აბსოლუტურად ორიგინალური ნაციონალური მომხიბვლელით.

დავით ანდლულაძის სკოლა საქართველოში დაეფუძნა სამ ბურჯს: ქართულ სასიმღერო ტრადიციას, ევროპულ ვოკალურ სკოლასა და სტანისლავსკის რეფორმატორულ თეატრს, რომელსაც დავამატებდით კიდევ ერთს – ქართულ ეროვნულ თეატრს.

2.3 დავით ანდლულაძე – პედაგოგი. II თავის II ქვეთავი დიდი ქართველი მომღერლის პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეთმობა. დავით ანდლულაძეს შესანიშნავად ესმოდა, რაოდენ დიდი იყო ამაში მისი პედაგოგის, ვრონსკის, როლი. ვრონსკის თავდაუზოგაობის მაგალითი მთელი ცხოვრება პედაგოგიური ერთგულების ეტალონად ჰქონდა წარმოდგენილი და ისიც მსგავსი თავდადებითა და ზრუნვით ეკიდებოდა თავის მოწაფეებს, რომელთა რიცხვი 50-მდე აღწევდა.

დავით ანდლულაძე მოწაფეებთან მუშაობდა არა მარტო ვოკალურ ტექნიკაზე, არამედ მუსიკალურ დრამატურგიასთან სინთეზზე, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი იყო მისთვის. მისი აღზრდილები იმთავითვე გამოირჩეოდნენ სამსახიობო დისციპლინით, რომელიც მასწავლებლისგან გადაეცათ. საკონცერტო თუ საოპერო დადგმებში ან თუნდაც კამერულ მუსიკაში მათი გამომსახველობა უნდა ყოფილიყო რეალისტური და დამაჯერებელი. რაც მთავარია, სწავლის პროცესში მუშავდებოდა და იხვეწებოდა ყველა დეტალი, რომლებიც სწორი ვოკალური ტექნიკითა და სტანისლავსკისეული შთაგონებით ქმნიდა წარუშლელ მომაჯადოებელ სახეს და არა უბრალოდ ლამაზ ბგერათა მძივს.

აღსანიშნავია, რომ დავით ანდლულაძე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა სიტყვას. თავად მის (თუ მისი მოწაფეთა) შემოქმედებაში ვოკალური ტექნიკის მამოძრავებელი ძალა სწორედ სიტყვაზე მოდის. სიტყვა, როგორც ვოკალურ-ტექნიკური საშუალება, ძირითადი ინსტრუმენტია.

როგორც მომღერალს, სულ მაწუხებდა მთავარი კითხვა: დავით ანდლულაძის შემოქმედებაში, სტანისლავსკისეული კონცეფციიდან გამომდინარე, მსახიობ-მომღერალზე საუბრისას რას ენიჭება უპირატესობა – ვოკალს თუ მხატვრულ სახეს?

პასუხი ამ კითხვაზე დავით ანდლულაძის მოწაფესთან, ცნობილ ქართველ მომღერალსა და პედაგოგთან ელდარ გეწაძესთან ინტერვიუს შემდეგ აღმოვაჩინე. ბატონი ელდარი აღნიშნავს, რომ მუსიკალური მასალა უპირველესად ვოკალურად გამართული და ტექნიკურად დაძლეული უნდა ყოფილიყო, მხოლოდ ამის შემდეგ იწყებოდა მხატვრული სახის კონცეფციაზე მუშაობა, რომელიც ისევ და ისევ ვოკალური ტექნიკის საშუალებით მიიღწეოდა.

ელდარ გეწაძის გარდა, ნაშრომზე მუშაობისას გვექონდა პატივი, გვეთანამშრომლა თვით დავით ანდლულაძის სხვა მოწაფეებთან: სოპრანო მედეა ნამორაძესთან, ტენორ თენგიზ ჩაჩავასა და ვლადიმერ კანდელაკთან. მოცემული ქვეთავი გაჯერებულია ამონარიდებით მათთან ინტერვიუებიდან, რომლებშიც იკვეთება დავით ანდლულაძის პედაგოგიური მოღვაწეობის უმთავრესი პრინციპები.

ამ პრინციპებმა გაგრძელება და განვითარება ნოდარ ანდლულაძის შემოქმედებასა და პედაგოგიურ მოღვაწეობაში ჰპოვა, რაზეც სადისერტაციო ნაშრომის მომდევნო თავში ვსაუბრობთ.

III თავი. ნოდარ ანდლულაძე. 3.1 ნოდარ ანდლულაძე – შემოქმედი. III თავის I ქვეთავი ნოდარ ანდლულაძის შემოქმედებითი პორტრეტის აღწერას ეთმობა.

ზოგადად, ნოდარ ანდლულაძესთან მიმართებაში ჩვენი ამოცანა გახლდათ შემდეგი საკითხების განხილვა:

- ნოდარ ანდლულაძის მეთოდები იმ ცოდნის სისტემატიზებაში, რომელიც მას შესძინა მამამ, შემდეგ - იტალიაში გატარებულმა წლებმა, მოგვიანებით – შემოქმედებითმა და პედაგოგიურმა გამოცდილებამ;

- ნოდარ ანდლულაძე – მეცნიერი-მკვლევარი;
- ანდლულაძეების სკოლის სისტემის ძირითადი პოსტულატები;
- ნოდარ ანდლულაძის, როგორც მომღერლისა და პედაგოგის, ღვაწლი ანდლულაძეების სკოლის განვითარებაში;

- იტალიური წლები, როგორც სიახლე და დასტური მამასთან მიღებული ცოდნისა;
- ინტელექტი, როგორც სასიმღერო მონაცემი: „ვმღერი, მაშასადამე ვაზროვნებ“;
- ნოდარ ანდლულაძის მიერ აღზრდილი შემსრულებლები, აღზრდილი პედაგოგები და შემსრულებელი-პედაგოგები.

ამ საკითხებს ეძღვნება მთლიანი თავი, თუმცა მოცემულ ქვეთავში აქცენტი

კეთდება მის შემოქმედებით მხარეზე, რაც მოიცავს როგორც ბიოგრაფიის მიმოხილვას, ისე მისი შემოქმედებითი განვითარების გზის გაანალიზებას, რეპერტუარის განხილვას და უმთავრესი ვოკალური პრინციპების წარმოჩენას.

გვსურს, ნოდარ ანდლულაძე წარმოვაჩინოთ როგორც მეცნიერი, რომელმაც მამისეული ტრადიციების, იტალიური განათლებისა და თავისი გამოცდილების საფუძველზე საბოლოოდ შეაჯამა და სისტემური სახე მისცა ანდლულაძეების სკოლას. ჩვენი მიზანია, გავერკვიოთ, როგორი იყო მეცნიერებიდან მოსული, ფილოლოგიური განათლების მქონე ადამიანის მიდგომა ვოკალური ხელოვნების, ქართულ ვოკალურ ხელოვნებაში საგვარეულო სკოლის ჩამოყალიბების მიმართ; რამდენად და როგორ იყენებდა ნოდარ ანდლულაძე მამისგან მიღებულ ინფორმაციასა თუ იტალიურ განათლებას.

მხატვრულ სახეზე მუშაობა ანდლულაძისათვის ყოველთვის სასიამოვნო ყოველდღიურობა იყო, რომელიც ეყრდნობოდა საოცარ ვოკალურსა და სამსახიობო ტექნიკას, მუსიკალური ესთეტიკისა და სტილის საოცარ შეგრძნებას. სწორედ ამ ღირსებათა წყალობით დაიმკვიდრა თავი ნოდარ ანდლულაძემ, როგორც უზადლო შემსრულებელმა.

ნოდარ ანდლულაძის შემოქმედებითი სახის გააზრებისთვის უმნიშვნელოვანესია, განვიხილოთ მისი სამეცნიერო მოღვაწეობა და მსოფლმხედველობა, რასაც ემსახურება მომდევნო ქვეთავი.

3.2 Cantor Sapiens. ნოდარ ანდლულაძე ავტორია არაერთი საინტერესო და საეტაპო სამეცნიერო ნაშრომისა, რომლებიც ეხება, ზოგადად, საოპერო და ვოკალურ თემებსა თუ პრობლემატიკას. იგი სისტემურ-მეცნიერული ინტერესით მიუდგა ვოკალის ძირითადი პრინციპების კვლევას. ის ერთდროულად წარმატებით სწავლობდა და თანამშრომლობდა მეცნიერების სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლებთან, მათ შორის ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა: ფიზიოლოგია, ფსიქოლოგია, აკუსტიკა და ფონაცია.

ნოდარ ანდლულაძე აქტიურად იყო ჩართული ვოკალური ფიზიოლოგიისა და აკუსტიკის იმდროინდელ მიღწევებსა თუ, ზოგადად, ამ სფეროების პროგრესში. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი მუშაობა რაბოტნოვის „პარადოქსულ სუნთქვაზე“. სუნთქვის პრინციპებს ნოდარ ანდლულაძე ამასთანავე იტალიურ

ვოკალურ სკოლაში და არატრადიციულ მიმდინარეობებში ეძებდა. იგი კვლევაში დიდ ადგილს უთმობს ინდურ ფილოსოფიას, კერძოდ იოგასა და პრანას. პრანის საშუალებით შემოქმედებითი აქტისათვის შინაგან ბგერაში წვდომა, ანუ სულისეული ბგერის ძიება, და სხეულისეული ენერგეტიკის მობილიზება, მისთვის საინტერესო და აქტუალური საკითხები იყო. სუნთქვის გარდა, იოგის მოძღვრებიდან განსაკუთრებულად ყურადსაღებ საკითხად მიაჩნდა ყური, როგორც მოვლენა.

ნოდარ ანდლულაძემ სამეცნიერო მოღვაწეობითა და ფასდაუდებელი შრომებით უაღრესად განავითარა ქართული ვოკალური სკოლა, რომელსაც მეტი ყურადღება და მოვლა სჭირდება. მის ნაშრომთა შორის, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ წიგნი Homo Cantor, რომელშიც თავმოყრილია ინფორმაცია ვოკალური ხელოვნებისა და ქართული საოპერო მუსიკის შესახებ. ავტორი კარგად გვიჩვენებს განვლილ გზას, შემოქმედებითა თუ პედაგოგიურს, ქართული ვოკალური სკოლის განვითარების პროცესში, სხვადასხვა ეტაპზე და განსხვავებულ მოვლენებთან დაკავშირებით.

დღეს მომღერალს მოეთხოვება, იყოს საინტერესო და განათლებული, რადგან მხოლოდ სიმღერის უნარი აღარ არის საკმარისი; ოღონდ ეს ყველაფერი ეხმარება სიმღერის ხელოვნებას, რაც ნოდარ ანდლულაძემ თავისი მოღვაწეობით იწინასწარმეტყველა და მომღერალი დააყენა ახალი მოთხოვნის წინაშე: ის უნდა იყოს ინტელექტუალური და მრავალმხრივ განვითარებული, არ უნდა დაკარგოს ტრადიციებთან კავშირი, მაგრამ იყოს პროგრესულად მოაზროვნეც. ასეთ შემთხვევაში მისი სიმღერა არა მხოლოდ ფიზიკური მონაცემების დემონსტრირება იქნება, არამედ ინფორმაციული და საინტერესო.

სწორედ ამგვარ პრინციპებს დაეფუძნა მისი პედაგოგიური მოღვაწეობა, რომელიც ექცევა III თავის III ქვეთავის ყურადღების ცენტრში.

3.3 ნოდარ ანდლულაძე – პედაგოგი. ნოდარ ანდლულაძის პედაგოგიურ მეთოდში საჭიროა გამოვყოთ რამდენიმე პუნქტი, რომლებზეც ის მუშაობდა.

ჩვენ გამოვყოფთ მისი ვოკალურ-ტექნიკური ფუნდამენტის რამდენიმე არსებით მხარეს: სუნთქვა, ვოკალური რეზონანსი, სიტყვა და ფონაციური საკითხები, გარდამავალი რეგისტრების ერთიანობა, „მოხურვა“ ტენორებში, ვოკალური ფიზიოლოგია, აკუსტიკა, ვოკალურ-საშემსრულებლო დისციპლინა.

ასევე უნდა გამოვყოთ მისი ძირითადი ვოკალურ-მხატვრული პრინციპები: პარტიტურის ერთგულება, ფრაზირება, პერსონაჟის სრული შესისხლბორცება (სტანისლავსკის და ქართველი რეჟისორების, ასევე ავსტრიელი რეჟისორის ვალტერ ფელზენშტაინის გავლენა), ზოგადი ინფორმაციული მომზადება და ძიება ნაწარმოების შესახებ.

ნოდარ ანდლულაძეს, ბუნებრივია, ზემოხსენებული პრინციპების სრულყოფისათვის შემუშავებული ჰქონდა ხერხები, რომლებიც მაქსიმალური შედეგის მისაღწევად ინდივიდუალური და კონკრეტულ მოწაფეებზე მორგებული იყო.

მაესტროს ძირითადი მოთხოვნა იყო ბგერის სწორად გააზრება და შეცნობა. ის მუშაობით ცდილობდა, მოწაფეებში განევიტარებინა ისეთი სააზროვნო ვოკალური სისტემა, რომელიც მომღერალს შემოქმედებითი პროცესების მართვაში დაეხმარებოდა. აქედან გამომდინარე, სამუშაო პროცესში ის არა მხოლოდ კონცენტრირდებოდა ხმაზე, არამედ არაერთ საშუალებას იყენებდა, რაც ხმის დაბადებასა და ბგერის იდეალურობას ემსახურებოდა. მათ შორის დავასახელებ წარმოსახვით-ასოციაციური უნარის გაღვივებას, სამყაროსა და მოვლენებზე უშრეტი ინფორმაციის მიწოდებას, მსოფლიო მომღერლებისა და ვოკალური სკოლების გამოცდილების განხილვას, სხვადასხვა ფილოსოფიური მიმდინარეობის გაცნობასა და ფიზიოლოგიურ-აკუსტიკური რჩევის მიცემას. ეს ყოველივე მომღერალს ეხმარება იდეალურთან მიახლოებული ბგერის მიღწევაში.

ნოდარ ანდლულაძე მუშაობდა ბუნებრივი და შებრუნებული სუნთქვის დაპირისპირებაზე, როცა მთავარი ფუნქცია უკანასკნელს აკისრია, ანუ შებრუნებული სუნთქვით მიიღწევა ბუნებრივი, სწორი სუნთქვა, როცა დიაფრაგმის რხევა სხვანაირია.

შვილი ანდლულაძე, ისევე როგორც მამა, ვოკალურ სწავლებაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს **რეზონანსს**. ის მეთოდურად განაგრძობს და აღრმავებს ვოკალური რეზონანსის მიღწევას თავისა და მკერდის რეგისტრების შერწყმით, რაც ბგერას ერთიანსა და მდიდარ ჟღერადობას ანიჭებს. ამავე დროს ეს რეზონირებული ბგერა ყველა რეგისტრში ერთგვაროვან ბგერად გვევლინება. ყურისთვის შეუმჩნეველად გადადის ერთიდან მეორეში და მომღერლის მთლიანი დიაპაზონის განმავლობაში გვადლევს ჰომოგენურ ბგერას. მაესტრო ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მუსიკალური ესთეტიკისა და საშემსრულებლო სტილისტიკის სინთეზს.

ნოდარ ანდლულაძის აღზრდილებზე დაკვირვებისას გამოვყოფთ სამ ჯგუფს: შემსრულებლები, პედაგოგები და შემსრულებელ-პედაგოგები. მოცემულ ქვეთავში ჩვენ არა-მარტო ჩამოვთვლით ამ ჯგუფების წარმომადგენლებს, არამედ ვახასიათებთ რამდენიმე თვალსაჩინო წარმომადგენლის უმთავრეს შემოქმედებით-პედაგოგიურ პრინციპებს. ქვეთავში ასევე დიდი ადგილი ეთმობა ამონარიდებს ინტერვიუებიდან ცნობილ ქართველ ბარიტონ ლადო ათანელთან, პედაგოგ დოდო დიასამიძესთან, ცნობილ მომღერალ და პედაგოგ ალა სიმონისთან და მეცო-სოპრანო ნონა ჯავახიძესთან. შესაძლოა ყველა მათგანი არ ირიცხებოდა ნოდარ ანდლულაძის კლასში, მაგრამ მათ ჰქონდათ დიდ მასტროსგან გაკვეთილების მიღების საშუალება.

ამ ინტერვიუებმა ნათლად დაგვანახა, რომ ანდლულაძეების სკოლა იძლევა ბელკანტოს უმთავრესსა და უმნიშვნელოვანეს საბაზისო ცოდნას. მკაფიოდ იკვეთება სკოლის სტრუქტურულ სამკუთხედში სუნთქვის, რეზონატორების (თავის გამორჩეულად) და ხმის ემისიის ამ ორი საბაზისო კომპონენტის ფორმირება სწორი ფონაციით. მაგრამ ისეთი მასშტაბური ადამიანისათვის, როგორც გახლდათ ნოდარ ანდლულაძე, ვოკალური ტექნიკის ეს პრინციპები მხოლოდ საბაზისო ინსტრუმენტებია, რომლებიც მომღერალს სჭირდება, რათა გამოხატოს და მსმენელამდე მიიტანოს მუსიკისა თუ თავად ხელოვანის სათქმელი. ის ეძებს სიახლეს სიმღერაში, რომელსაც მხოლოდ განვითარებული და განათლებული მომღერალი შეასხამს ფრთებს.

IV თავი: დავით და ნოდარ ანდლულაძეების ვოკალური სკოლისა და მის წარმომადგენელთა ზოგადი მიმოხილვა. 4.1 ანდლულაძეების სკოლის ძირითადი პოსტულატები და წარმომადგენლები. IV თავის I ქვეთავში ზოგადად მიმოხილულია ანდლულაძეების ვოკალური სკოლა და მასში ასევე მოცემულია ამონარიდები ამ სკოლის წარმომადგენელთა ინტერვიუებიდან. დიდი ადგილი ეთმობა ინტერვიუს ცნობილ ქართველ ტენორ თემურ გუგუშვილთან.

ყველა შემოქმედი, რომელმაც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ გაიარა ანდლულაძეების ხელში, ანდლულაძეთა „ბრენდის“ მთავარ მახასიათებლად ასახელებს ბგერას. ბგერა, რომელიც შეიძლება იყოს მაღალი ან შედარებით დაბალი სიხშირისა, მაგრამ ის ჟღერს ყველა დარბაზში, ყველა ორკესტრთან ნებისმიერი ეპოქის ნაწარმოებების შესრულებისას. ამ ბგერას ასევე აქვს ყველასგან გამორჩეული ფერი. ჩვენ ხელთ არსებული ლიტერატურული მასალების, ინტერვიუებისა თუ ჩანაწერების

საფუძველზე იკვეთება, რა ახასიათებს „ანდლულადისეულ ბგერას“ – ეს არის „ჟღერადი ზარი“, ანუ, როგორც იტალიელები უწოდებენ, squillo. სკოლის წარმომადგენლებში ის გვხვდება როგორც მაღალ, ისე დაბალ, დიდი თუ შედარებით ნაკლები დიაპაზონის, მეტი თუ ნაკლები სიძლიერის ხმებში, განუსაზღვრელად სქესისა და ეროვნებისა.

ყველა ინტერვიუერი ერთხმად აღნიშნავს, რომ ეს ბგერა მიიღწევა თავის რეზონატორის გამოყენებით აკუსტიკაში რეზონირებული ბგერით, რომელსაც კუნთურად ამყარებს „პარადოქსული სუნთქვის“ პრინციპებზე დამყარებული სუნთქვის ტიპი. ეს თითქოს მარტივად ჩამოყალიბებული ვოკალურ-ტექნიკური სიმძიმის წერტილები თავის თავში მოიცავს უამრავ დეტალს, რომლებიც აუცილებელია იმ შედეგის მისაღწევად, რომელსაც „ანდლულადისეულ ბგერას“ ვუწოდებთ. ქვეთავში განვიხილავთ თითოეულ დეტალს.

ისმის კითხვა: რატომ იყვნენ ანდლულადეები სწორი ვოკალური ტექნიკის ასეთი თავდადებული მაძიებლები? რად აქცევდნენ მას ესოდენ დიდ ყურადღებას? რატომ უთმობდნენ დიდ დროს მოწაფეებთან მუშაობისას? ყოველივე ეს ემსახურებოდა მხატვრული სახის შექმნას. როგორც ვოკალური, ისე სამსახიობო ტექნიკა ინსტრუმენტებია, რომელთა საშუალებითაც მომღერალმა უნდა შექმნას უაღრესად დამაჯერებელი მხატვრული სახე. ტექნიკა ეხმარება შემსრულებელს, დაძლიოს კომპოზიტორისეული პერსონაჟის სახე, რომელსაც ის ვოკალური ხაზის საშუალებით გვაძლევს. მომღერალი გვევლინება ელჩად კომპოზიტორსა და მსმენელს შორის, ხოლო ტექნიკა ის უნიკალური საშუალებაა, რომლის საშუალებითაც არტისტი იღებს პასუხისმგებლობას ინტერპრეტაციაზე.

4.1 სკოლა, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი – მისი განვითარება და დროის გამოწვევები. დისერტაციაში განხილული საკითხების ფონზე აშკარად იკვეთება სკოლის სიცოცხლისუნარიანობა: იზრდებიან მომღერალთა ახალი თაობები, რომლებიც წარმატებულ სასცენო კარიერას ქმნიან; სცენას ჩამოშორებულნი კი ნაყოფიერად მოღვაწეობენ პედაგოგობაში. ეს გვარწმუნებს, რომ სკოლა დაფუძნებულია ფუნდამენტურ ვოკალურ ღირებულებებზე, რომლებიც არ იცვლება. ისინი მისაღები და გასაგებია პლანეტის ყველა კუთხეში, სადაც ჟღერს საოპერო მუსიკა.

უდავოა აგრეთვე ანდლულადის სკოლის განვითარება: გლობალიზაციამ მომღერლებს საშუალება მისცა, ანდლულადის სკოლის საბაზისო განათლება

გამდიდრონ საოპერო განათლების საუკეთესო კერებში მსოფლიო მასშტაბით. აღსანიშნავია, რომ 2003-2007 წლებში ლა სკალას აკადემიის ორ ნაკადში 24 სტუდენტიდან 6 ქართველი იყო, ამათგან 5 – ანდლულაძეების სკოლის წარმომადგენელი. რაც ნიშნავს, რომ მთელი მსოფლიოდან შერჩეულ სტუდენტთა შორის 20%-ზე მეტი მოდიოდა ანდლულაძეების სკოლაზე. ეს იმ დროს, როცა ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობა 4 მილიონსაც ვერ აღწევს.

ანდლულაძეების სკოლის განვითარება დადებითი მაჩვენებლით მიმდინარეობს. დავით და ნოდარ ანდლულაძეები მართლაც კმაყოფილნი იქნებოდნენ იმ ნაყოფიერებით, რომელიც სკოლას მოაქვს. მაგრამ, როგორც ინტერვიუებმა აღნიშნეს, საჭიროა სკოლის წარმომადგენლების მხრიდან ერთ მთლიან სხეულად ყოფნის შეგრძნება. უნდა გამოვყოთ ნოდარ ანდლულაძისეული შეხვედრა-სემინარების აღდგენის აუცილებლობას. უპრიანი იქნებოდა, დაფუძნდეს ნოდარ ანდლულაძის სახელობის კონფერენცია, რომლისთვისაც მომზადდებოდა შრომები, ზოგადად, ვოკალური, ქართული ვოკალური ხელოვნებისა და ანდლულაძეების სკოლის შესახებ. ყურადღებას იმსახურებს იდეა, ჩატარდეს სკოლის წარმომადგენელთა შიდა მასტერკლასები, რათა სტუდენტები სკოლის სხვადასხვა ასპექტს სკოლის სხვადასხვა წარმომადგენლის საშუალებით გაეცნენ. ეს ხელს შეუწყობდა მათი ვოკალურ-სააზროვნო არეალის გაფართოებას. სტუდენტები არ უნდა იყვნენ მხოლოდ ნოტებზე მიჯაჭვულნი, რასაც ასე ეწინააღმდეგებოდნენ ანდლულაძეები. მათთვის მომღერლის ეტალონი იყო სწორედ ტექნიკურ-მუსიკალურად გამართული შემსრულებელი, რომელიც სამსახიობო ოსტატობითა და რაციონალური აზროვნებით ქმნის უზადო მხატვრულ სახეს, სახეს, რომელიც აღიბეჭდება მსმენელის გონებაში ისე, როგორც საოცარი მხატვრული ტილო ან კარგი წიგნი.

შედეგები და დასკვნა. ჩვენი დისერტაცია ორი ბუმბერაზი შემოქმედის – დავით და ნოდარ ანდლულაძეების შემოქმედებითი თუ პედაგოგიური მოღვაწეობის ერთიანი განხილვისა და შესწავლის პირველი მცდელობაა. საკითხი მეტად მასშტაბურია და, რა თქმა უნდა, ერთი ნაშრომით ვერ შემოიფარგლება. საჭიროა ორივე შემოქმედის კიდევ უფრო ღრმა და დეტალური შესწავლა როგორც ცალ-ცალკე, ისე ერთიან ჭრილში. ასევე ცალკე გამოსაკვლევეია მათ მიერ დაფუძნებული სკოლა. შესასწავლია განშტოებები, რომლებიც შეიქმნა სკოლის ტრადიციების

გამგრძელებელთა მიერ. გასაანალიზებელია ბალანსი ქალთა და ვაჟთა ხმებს შორისაც. საინტერესო საკითხია, რამდენად წარმატებულია სკოლა ხმის სხვადასხვა ტიპისათვის. ჩვენ შეძლებისდაგვარად შევეცადეთ, მოგვეძებნა სკოლის განშტოებანი არა მარტო ქვეყნის, არამედ მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. თუმცა, ნაშრომის სათაურიდან გამომდინარე, ვერ დავშორდებოდით ჩვენს მიზანს, ამიტომ ამ საკითხებს შესწავლისთვის ღიად ვტოვებთ. ვიმედოვნებთ, რომ ანდლულაძეების არქივი თანამედროვე დონეზე მოწესრიგდება. ერთგული ვრჩებით იდეისა, რომ ჩამოყალიბდეს დისციპლინა „ქართული ვოკალურის სკოლის ისტორია“, რადგან კვლევის პროცესში გამოჩნდა, რომ ეს საკითხები გაბნეულია, არსად არის თავმოყრილი.

ქართული ვოკალური სკოლის ისტორიაში, განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან მოყოლებული, ლამის ჰეგემონი გახდა ანდლულაძეების სკოლა, რომლის დამსახურებით დღესაც ვიმკით საოცარ შედეგებს ეროვნულსა თუ მსოფლიო პლატფორმაზე. საკმარისია გადავხედოთ ეროვნულსა თუ საერთაშორისო კონკურსებს, საოპერო და საკონცერტო დარბაზებში წარმატებით გამომსვლელთა სიას, ეროვნული უმაღლესი თუ საშუალო სკოლების პროფესორ-მასწავლებელთა სიას, მსოფლიოს სცენებზე მოღვაწე მომღერლებს, ასევე ქართველ პედაგოგებს, რომლებიც სხვა ქვეყნებში ეწვეიან პედაგოგიურ მოღვაწეობას, ცხადზე უცხადესია ანდლულაძეების სკოლის როგორც რიცხოვრივი, ისე დიდი მიღწევების მაჩვენებელი. სკოლა გამორჩეულად ემსახურება საქართველოში იტალიური ბელკანტოს დამკვიდრებას ეროვნული ბუნებისა და ხასიათის გათვალისწინებით. ანდლულაძეებმა შეძლეს ევროპული ტრადიციების ქართულ მუსიკალურ ტალანტთან ისე შერწყმა, რომ საუკეთესო ნაყოფი მიეღოთ. მათ ჯერ საკუთარ მაგალითზე და შემდეგ უკვე მოწაფეებთან მუშაობით შესანიშნავად დაინახეს ის აუცილებლობები, რომლებიც ქართული ვოკალური სკოლის ფორმირებისათვის იყო აუცილებელი. საუკეთესო განათლებითა და გამოცდილებით, ასევე გამორჩეული ანალიტიკურ-მეცნიერული მიდგომით მათ ქართული ვოკალური სკოლა, როგორც დამოუკიდებელი ორგანიზმი, დახვეწეს და აიყვანეს იმ საფეხურზე, რომელზეც ჩვენი ვოკალური სკოლა მსოფლიო ვოკალური სკოლების ოლიმპზე იგულისხმება.

მაშასადამე, ქართული ვოკალის ისტორიაში პირველებად მოგვევლინნენ დავით ანდლულაძე, როგორც მომღერალი-მსახიობი, და ნოდარ ანდლულაძე, როგორც

მომღერალი-მოაზროვნე. ეს ორი მონაპოვარი წარმოადგენს იმ მთავარ სიმაღლეს, რაზეც აიგო ანდლულაძეების სკოლა. მათმა სინთეზმა კი მოგვცა ფორმულა, რომლის საშუალებითაც უნდა ამოვხსნათ ბოლო პერიოდში ქართველთა წარმატებული „მიგრაცია“ მსოფლიო სცენებზე: მომღერალ-მსახიობს ემატება მომღერალი-მოაზროვნე, რის შედეგადაც ვიღებთ მომღერალ-მსახიობ-მოაზროვნეს. სწორედ მომღერალი-მსახიობი-მოაზროვნე შემსრულებლის ტიპის შექმნაა ანდლულაძეების დამსახურება. მათ ამ პრინციპებით შეუდარებლად გაუსწრეს დროს: დღესდღეობით წარმოუდგენელია წარმატებული მომღერალი, რომელიც არ არის შესანიშნავი მსახიობი და მოაზროვნე ხელოვანი. მაღალმა კონკურენციამ, სამუშაო ტემპების აჩქარებამ ასეთ მომღერალთა გამოწრთობას მისცა ბიძგი. ეს მოდელი კი უკვე შექმნილი იყო ანდლულაძეების მიერ. მათ ეს მოდელი დაამკვიდრეს არა მარტო საკუთარ კლასში, არამედ ქართული ვოკალის სამყაროში, რამაც, ჩვენი აზრით, ქართველი მომღერლები ასეთი დააწინაურა და რაშიც განუსაზღვრელი ღვაწლი სწორედ დავით და ნოდარ ანდლულაძეებს მიუძღვით.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. ქემოკლიძე, ქ. (2023), ნოდარ ანდლულაძე - Cantor Sapiens, *GESJ: Musicology and Cultural Science*. No.1(27), გვ. 33-59
http://gesj.internet-academy.org.ge/en/list_artic_en.php?b_sec=muz
2. ქემოკლიძე, ქ. (2022), დავით ანდლულაძე - მსახიობი-მომღერალი სტანისლავსკის თეატრალური ესთეტიკისა და ქართველ რეჟისორებთან ურთიერთობის ჭრილში, *GESJ: Musicology and Cultural Science*. No.1(25), გვ. 20-43
http://gesj.internet-academy.org.ge/ge/list_artic_ge.php?b_sec=muz&issue=2022-06

Vano Sarajishvili Tbilisi State Conservatoire

With the right of the manuscript

Ketevan Kemoklidze
(patronymic name Ermi)

**The Role of David and Nodar Andguladzes' School in Modern Georgian Art
of Opera**

Presented to obtain the academic degree of a
Doctor of Musical Arts

Dissertation
Abstract

M U S 0 2 1 5 . 1 . 9 : S o l o A c a d e m i c S i n g i n g

Tbilisi, 2023

Scientific supervisor:

Nino Jvania
Doctor of Art Studies, Associate Professor

Cosupervisor:

Guliko Kariauli
Professor

Expert: **Ketevan Eliava**

Doctor of Musical Arts, Associate Professor

The defence of the dissertation thesis will take place on December 1, 2023, Friday, in the room No. 421 at the meeting of the Dissertation Council # 3 of Tbilisi State Conservatoire

Address: Tbilisi State Conservatoire,
8, Griboedov Str., 3rd floor, lecture room #421

The dissertation and abstract are available at the Library of the Conservatoire and on the Conservatoire website: <http://www.tsc.edu.ge>

Academic Secretary of the Dissertation Board:

Eka Chabashvili
Doctor of Musical Arts, Associate Professor

Abstract

General Description of the Thesis

Relevance of the dissertation topic. Tenors – David and Nodar Andguladzes are the most notable figures in Georgian opera history thanks to their distinctive performing, educational, and research endeavors. They devoted their entire lives to binding the Georgian traditional singing heritage with the European (Italian) opera school, using the principles of the great reformer of stage dramaturgy, Stanislavski, and of the Georgian National Theater. The Andguladzes are distinguished in the history of Georgian vocal music not only by their unique singing abilities, exemplary vocal technique, and outstanding stage presence and skills, but they were also the creators of the Georgian vocal school, a school, the success of which we have been enjoying for more than 100 years, both domestically and internationally.

Our work is **the first attempt of the scientific study** of joint performing and pedagogical-scientific activities of David and Nodar Andguladzes, which is a **novelty** of the dissertation work. Perhaps because I view myself as an alumna of this school and the successor of its traditions as well as I have had the good fortune to work with Nodar Andguladze, I have the courage to take on this challenge.

Certainly, the materials to be studied are voluminous: among them, there are audio and video materials, highly valuable scientific (mainly, Nodar Andguladze's) works, photographic material, which is very valuable not only for the Andguladzes and the history of our national opera music, but also for the Georgian cultural history in general. Since this unique material has not yet been published, we have not been given the opportunity to get to know everything. However, the available literature and, especially, interviews with school representatives offer very interesting and diverse information.

In the work, we generally review the creative and pedagogical-scientific activities of these two artists, we appreciate their merits in the history of Georgian opera music; most importantly, we demonstrate the contribution and role of the Andguladzes family in terms of the perspectives of development of future generations.

Our desire is to give the work not only **theoretical, but also a practical direction**, as the matter concerns unique representatives of the Georgian art. The main postulates of the school, on the basis of which the school was formed as a unique organism, are formulated in the thesis. The descendants of Andguladzes' family use the principles of the school as much as possible in their daily practice, of course, in full harmony with modernity.

In the dissertation, we tried to raise issues that, in our humble opinion, will be an impetus for the people interested in the heritage of the Andguladzes' family, in order to study their work in depth and from a new angle.

Proceeding from all of the above-mentioned, **the purpose of the research** is to study and analyze the performance and pedagogical-scientific work of David and Nodar Andguladzes from one point of view, which has become the precursor of the greatest success of the Georgian vocal school in recent times. The research has logically required the separation of those points in which father and son intersect and differ from each other. It was found out, what traditions were preserved and what innovations were introduced by Nodar Andguladze, who gave a scientific and structural form to the Andguladzes' school. We also analyzed how the main postulates of the school are transferred and to the next generations and further developed, having nurtured for over a century not only the Georgian opera music, but also the global opera world in both, creative and pedagogical aspects. Therefore, **the object of research** is the performing and pedagogical work of David and Nodar Andguladzes, and the **subject** is their teaching methodology, their school and its development.

To achieve the goal of the research, it was necessary to solve the following **tasks**:

- To study the traditions and teaching methods, which were introduced by David and Nodar Andguladzes;
- To analyze unifying and disuniting approaches to their work;
- To study their performing and pedagogical style;
- To describe the gradual development of the school and to determine the changes made by generations during its existence;
- To highlight the role and importance not only of artistic intuition, but also of reason and intellect for the creativity and work of David and Nodar Andguladzes;
- To discuss the given issue especially on the example of Nodar Andguladze, who goes beyond the scope of overcoming artistic goals and takes vocal art to a scientific level through experiments and research;
- To overview of the work of Andguladze's direct or indirect successors and the qualitative aspect of the contribution of various representatives of this school to the success of the Georgian operatic art.

David and Nodar Andguladzes are, without any doubt, seen as the reinforcers of "bel canto" traditions in the Georgian opera art, and in some cases – even as the founders. Their patriotic contribution to the growth of the history of national music is significant, as is their professional responsibility, which both artists felt and mastered flawlessly. They played the greatest role in the

final formation of the Georgian vocal school as an independent institution through their creative pedagogical work and scientific research. They dedicated their lives to this great national cause. Our work serves as a kind of statement of appreciation for their greatest contribution, which calls for even greater understanding and in-depth research.

Research methodology

The research, which was based on literature in both Georgian and foreign languages, discusses, in general, the issues of the operatic art and those of vocal methodology. We analyzed the rich video and audio material related to the performing and pedagogical work of David and Nodar Andguladzes, recorded interviews with school representatives, attended their classes in order to see in the live process what unites the representatives of this school and to find out how and to what extent they use Andguladzes' principles in the upbringing of singers. All this helped us to raise and process issues that have not yet been raised at this step.

As a result of all the above, the research methods are mostly qualitative, although we used quantitative methods, too. We applied:

- **the principle of historicism**, since the creativity and scientific-pedagogical activity of David and Nodar Andguladzes are based on the principle of continuous inheritance;
- **the comparative method**, which we included in the analysis of comparison with different performing and pedagogical schools, to compare directions revealed in the David and Nodar Andguladzes' school and in their successors' art with other schools;
- **Description**, as well as **compilation, complex, deductive and inductive methods**.

This very circle of issues determined the structure of the whole work. The thesis contains an introduction, four chapters, conclusion, a list of the used literature in Georgian and Russian languages (28 naming sources). The body of this work is presented on 104 pages compiled with the use of a personal computer.

Approbation of the dissertation thesis took place on June 30, 2023, at the meeting of the direction of solo academic singing of the Tbilisi Vano Sarajishvili State Conservatoire, as a result of which the thesis was recommended for defense.

Contents of the Thesis

In the **introduction** of the work, there is generally presented the role of the great Georgian singers and teachers, David and Nodar Andguladzes in the development of Georgian operatic art. Also, based on a brief overview of their creative and pedagogical work, the relevance of the dissertation topic is substantiated, and there are discussed the literature and audio-video materials

relating the issue; there are defined the object and subject of the research, goal and main tasks; scientific novelty and principal results of the thesis, as well as there is mentioned its practical importance; there is described the structure of the paper, too.

Chapter 1. General overview of the Georgian vocal art. 1.1 *The birth of opera in the Georgian cultural life against the background of special musical-theatrical readiness and interest.* Chapter 1, I sub-chapter describes the birth and development of the operatic art in Georgia. It is not surprising that in the background of the greatest and oldest musical traditions, professional music established itself at a rapid pace in Georgia, because it was built on a solid foundation. The naturally musical nation has loved and embraced professional music from the very beginning, and with great traditions, exceptional talent and dedication, it soon gave birth to excellent representatives and examples of professional music.

The establishment of a professional opera theater in Georgia was a logical continuation of the promotion of cultural life, which Yermolov gave an impetus to. His successor Paskevich also put many efforts to maintain this rhythm. Despite the tense political situations, small instrumental groups were formed in Georgia that began to perform European music. Against the background of this general cultural progress, a perfectly legitimate desire to open a stable theater and have a Georgian troupe appeared in our country.

In such a ripe situation, Vorontsov's appearance and his steps turned out to be a missing link for the Georgian cultural world. It was at this time that the foundations of the Georgian theater were laid, the building of the theater was constructed, and so on. In parallel with all this, a permanent opera theater was built under the project of the architect Giovanni Scudieri, the doors of which opened for the first time on April 12, 1851, but its presentation as an opera theater took place later, on November 9 of the same year, when the conductor Barbieri, invited from Italy, performed Donizetti's opera "Lucia di Lammermoor" with an Italian band and musicians.

Three decades after the introduction of opera in Georgia, Georgian professional musicians appeared, who gradually began to establish themselves not only on national, but also on international stages, often with the education received in Europe. Time brought the necessity and willingness to open Georgian vocational schools, in which, with the assistance of the invited personnel, the talented Georgian musical-artistic nature would be put into a professional bed and would staff the national theater.

The next sub-chapter – **1.2. *Necessity of professional musical education, primary schools and local professional performers*** – is devoted to the latter issue. Georgian professional musical education is directly related to the name of the great Georgian figure, Kharlamp Savaneli, who received his education at the St. Petersburg Conservatory. He is the first vocal teacher and the father

of Georgian vocal pedagogy. He was educated at the Italian school with Maestro Pietro Renato. The very first steps confirm the orientation and aspiration of the Georgian vocal school towards the European family. With Italian education, the Georgian vocal school once and for all becomes a decent branch of the European vocal school in Transcaucasia.

With his own savings, Savaneli opened "Free classes of choral singing", which caused astonishing interest, and two years later, in 1876, the approved educational bylaws created the first precedent for professional musical education in Transcaucasia. Ten years later, it was transformed into a music school under the leadership of Savaneli, Mizandari and Alikhanov. It was exactly the request sent by the latter in 1915 that was met in 1917 and the school was transformed into the Tbilisi Conservatoire.

Teachers of vocal art in the conservatoire were: Zarudnaya, Usatov, and later, Bakhutashvili-Shulgina, Vronsky and others. David Andguladze, the Georgian opera legend was "born" in Vronsky's class. His creativity, pedagogical work and legacy, as well as his son, Nodar Andguladze, and the educators of their common vocal school are the subject of the paper and the subject of our research. Therefore, it is natural that, in the next chapter 2, we focus on the life and work of David Andguladze.

Chapter 2. David Andguladze. 2.1 David Andguladze – singer. Chapter 2, Subchapter 1 focuses on David Andguladze as a great Georgian singer. Against the background of drawing the general creative portrait of David Andguladze, we ask the question: what is the formula for such success of David Andguladze as an artist and the main cornerstone of the vocal school founded by him? We try to look at the issues related to David Andguladze from different perspectives, namely, him as:

- A vocalist (Georgian National Musical Talent as well as Italian School);
- An actor-singer (issues of theatrical aesthetics and relations with directors, in particular, mastering Stanislavski's system and relations with Georgian directors);
- A teacher and the founder of the Andguladzes' school.

In addition, we set ourselves the task to consider the following issues:

- Formation of David Andguladze as a singer;
- David Andguladze as a follower of the Italian school (under the pedagogy of Vronsky);
- David Andguladze and the Stanislavski system;
- The impact of the knowledge and experience -- gained through creative relationship with the luminaries directing the Georgian theatre: Marjanishvili, Akhmeteli, Tsutsunava, Pagava, etc. – on the singer and the contribution of his acting skills and dramatic knowledge and experience to the formation of his vocal school;

- Determination of the correct intonation of a character by David Andguladze, which is then technically expressed in the vocal line;
- Practical application of knowledge in one's own creativity and reflection of a similar approach on the career of David Andguladze's pupils;

The question arises: what is preserved in subsequent generations from all the above-listed?

The whole 1st chapter of the paper serves to discuss the issues raised. Special attention is paid to the phenomenon of David Andguladze, as one of **the first Georgian singer-actors**, which determines the title of the second sub-chapter ***(2.2) – David Andguladze – as a singer-actor***. In this subchapter, an important place is devoted to the biography of David Andguladze. Emphasis is naturally placed on his education, close cooperation with famous Georgian and Russian directors, creative development and repertoire.

In this sub-chapter a special place is devoted to the influence of great Georgian (Marjanishvili, Akhmeteli, Pagava, etc.) and Russian (Stanislavski) directors on the development of David Andguladze's acting art, which, in naturally, had also an impact on the creation of unforgettable images by the Georgian singer. Attention is paid both to the main creative principles of the directors themselves, and to Andguladze's interpretation of these principles in the operatic art.

In the acting and singing career of David Andguladze, two handwritings are clearly visible: first – of Stanislavski and of the Georgian "Mkhat" alumnis (Mkhat – an acronym from “Moskovskiy Khudozhestvenniy Akademicheskiy Teatr” – Moscow Art Academic Theater) and the second – of Sandro Akhmeteli. Each of them played a great role in the formation of David Andguladze as an actor-singer. Despite the fact that he was distinguished by acting talent as well as vocal gifts, it is clear that the experience gained while working in Stanislavski's studio created a solid foundation for the results that were later achieved while working with Georgian "Mkhat" alumni. His acting talent and experience were unconditionally enriched by Akhmeteli's theatrical aesthetics, who was authentically the bearer of Georgian national principles.

David Andguladze combined two extremely different aesthetics: the principles of the Georgian dramatic theater that grew out of Stanislavski's theater system and the aesthetics of the Akhmeteli Georgian theater based on the national spirit. Akhmeteli Theater, Georgian in spirit and flesh, was, of course, close to the Georgian tenor's heart. In all the roles performed by him, it is true that his singing was almost entirely based on the traditions of the Italian school, but with a refined acting culture, the Georgian genial providence was brought to life in his voice with an absolutely original national charm.

David Andguladze's school in Georgia was based on three pillars: the Georgian singing tradition, the European vocal school and the Stanislavski reformed theater, to which we would add one more - the Georgian National Theater.

2.3. David Andguladze – as a pedagogue. Subchapter 2 of Chapter 2 is dedicated to the pedagogical work of the great Georgian singer. David Andguladze perfectly understood how great the role of his teacher, Vronsky, was in his own success as a teacher's. He had been minding Vronsky's example of selflessness as a standard of pedagogic devotion during all his life, and he treated his students, whose number reached up to 50, with similar dedication and care.

David Andguladze worked with his students not only on vocal technique, but also on synthesis with musical dramaturgy, which was very important for him. His pupils were distinguished by the acting discipline that they assimilated from their teacher. Their performance in concert or opera productions or even in chamber music had to be realistic and convincing. And, above all, in the process of learning, all the details were worked out and improved, which, with the right vocal technique and Stanislavski-style inspiration, created an indelible enchanting image, and not just a beautiful bead of sounds.

It should be noted that David Andguladze attached special importance to the word. In his (or his disciples') art, the driving force of vocal technique comes from the word itself. The word, as a vocal-technical means, is the main tool.

As a singer, I was always worried about the main question: in the work of David Andguladze, based on Stanislavski's concept, when talking about an actor-singer, what should be assigned the priority – vocal aspects or the artistic image? I found the answer to this question after an interview with David Andguladze's disciple, famous Georgian singer and teacher Eldar Getsadze. Mr. Getsadze notes that the musical material had to be vocally sound and technically mastered first, only after that there would begin the work on the concept of an artistic image, which was again and again achieved through vocal techniques.

Apart from Eldar Getsadze, while working on the thesis, we had the honor to collaborate with other direct disciples of David Andguladze: soprano Medea Namoradze, tenors Tengiz Chachava and Vladimir Kandelaki. This sub-chapter is saturated with excerpts from interviews with them, in which the most important principles of David Andguladze's pedagogical work are outlined.

These principles found continuation and development in Nodar Andguladze's creativity and pedagogical work, which we are talking about in the next chapter of the thesis.

Chapter 3. Nodar Andguladze. 3.1. Nodar Andguladze – as a creator. Subchapter 1 of Chapter 3 is devoted to the description of Nodar Andguladze's creative portrait.

In general, in relation to Nodar Andguladze, our task was to discuss the following issues:

- Nodar Andguladze's methods in the systematization of the knowledge acquired from his father, then from the years spent in Italy, and later from his creative and pedagogical experience;
- Nodar Andguladze – as a scientist-researcher;
- Basic postulates of the system of the Andguladzes' school;
- Nodar Andguladze's contribution to the development of the Andguladze's school as that of a singer and teacher;
- Italian years as a novelty and proof of the knowledge received from his father;
- Intelligence as a singing gift: "I sing, therefore I think";
- Performers trained by Nodar Andguladze, teachers and performer-pedagogues who received education in his school.

A whole chapter is dedicated to these issues, however, in this sub-chapter the emphasis is on his creative side, which includes both an overview of his biography and an analysis of the path of his creative development, a review of his repertoire and a presentation of the main vocal principles.

We would like to present Nodar Andguladze as a scientist, who, based on his father's traditions, Italian education and his own experience, finally summarized and gave a systematic form to the Andguladzes' school. Our goal is to find out, what was the approach of a person with a philological education, coming from the science to the vocal art, to the formation of the dynastic school in the Georgian vocal art; and to what extent and how did Nodar Andguladze use his Italian education and the information received from his father.

Working on the artistic image has always been a pleasant daily routine for Mr. Andguladze, which was based on his amazing vocal and acting techniques, on his amazing sense of musical aesthetics and style. Thanks to these virtues, Nodar Andguladze established himself as an unparalleled performer.

To understand the creative image of Nodar Andguladze, it is important to consider his scientific work and his worldview, to which the next sub-chapter is dedicated.

3.2 Cantor Sapiens. Nodar Andguladze is the author of a number of interesting and important scientific works (even serving as landmarks), which are generally related to operatic and vocal topics and problems. He approached the study of the basic principles of vocal art with a systematic and scientific interest. He successfully studied and, at the same time, collaborated with representatives of various branches of science, including such subjects as: physiology, psychology, acoustics and phonation.

Nodar Andguladze was actively involved in the achievements of vocal physiology and acoustics of those times or, in general, in the progress of these fields. His work on Rabotnov's "paradoxical breathing" should be especially noted. At the same time, Nodar Andguladze was

looking for the principles of breathing in the Italian vocal school and in non-traditional trends. In his research, he devotes a lot of space to the Indian philosophy, namely, yoga and prana. Accessing the inner sound for a creative act through prana, that is, searching for a spiritual sound, and mobilizing bodily energy – were interesting and relevant issues for him. In addition to breathing, he considered the ear as a phenomenon to be particularly noteworthy out of the teachings of Yogi.

Nodar Andguladze, with his scientific activities and invaluable studies, has greatly advanced the Georgian vocal school, which needed more attention and maintenance. Among his works, first of all, we should mention the book “Homo Cantor”, which contains information about the vocal art and the Georgian opera music. The author shows well both the creative and pedagogical paths covered in the process of development of the Georgian vocal school, at different stages and in connection with different events.

A singer today is required to be interesting and educated, because the ability to sing alone is no longer sufficient; yet, all of the mentioned helps the art of singing, which Nodar Andguladze predicted with his work and put the singer in front of new requirements: he/she must be intelligent and developed in many ways, he/she must not lose contact with traditions, but also be progressive. In such a case, his/her song will not only be a demonstration of physical talents, but also informative and interesting.

His pedagogical work was based exactly on such principles, which represents the focus of Chapter 3, Subchapter 3.

3.3. Nodar Andguladze – as a pedagogue. In Nodar Andguladze’s pedagogical method, we need to highlight several points, upon which he worked.

We have highlighted several essential aspects of its vocal and technical foundations: breathing, vocal resonance, word and phonation issues, unity of transitional registers, “suono coperto” (covering of the voice) in tenors, vocal physiology, acoustics, vocal-performance discipline.

We have also paid attention to his main vocal and artistic principles: faithfulness to the score, phrasing, full realization of the character (influenced by Stanislavski and Georgian directors, as well as by Austrian director Walter Felsenstein), general informative preparation and research of the opus.

Naturally, Nodar Andguladze developed ways to perfect the aforementioned principles, which were individually tailored and fitted to specific students in order to achieve maximum results.

The main requirement of the maestro was to understand and know the sound correctly. Through his work, he tried to develop such a thinking vocal system in his students that would help the singer to manage creative processes. Therefore, in the work process, he not only concentrated

on the sound, but also used a number of tools that served to the nascence of the voice and to the perfection of the sound. Among them, I will mention fostering imaginative and associative skills, providing unbiased information about the universe and events, discussing the experiences of world famous singers and vocal schools, introducing various philosophical currents, and giving physiological and acoustic advice. All this helps the singer to achieve a sound close to the ideal.

Nodar Andguladze worked on the contraposition between natural and inverted breathing, when the main function is assigned to the latter, that is, natural, correct breathing is achieved with inverted breathing, when the oscillation of the diaphragm is different.

Andguladze-Junior (Son), like his father, assigns great importance to **the resonance** in vocal training. He methodically continues and deepens the achievement of vocal resonance by combining head and chest registers, giving the sound unified and rich sonority. At the same time, this resonant sound appears as a uniform sound in all registers. It goes from one to another, imperceptibly for the ear, and gives us a homogeneous sound throughout the whole diapason of the singer. The maestro also attached great importance to the synthesis of musical aesthetics with the performance stylistics.

Observing the former pupils of Nodar Andguladze, we distinguish three groups: performers, teachers and performer-pedagogues. In this subchapter, we not only list the representatives of these groups, but also describe the main creative and pedagogical principles of some prominent representatives. The present subchapter also devotes a lot of space to excerpts from interviews with famous Georgian baritone Lado Ataneli, teacher Dodo Diasamidze, famous singer and teacher Alla Simoni (Ala Simonishvili) and mezzo-soprano Nona Javakhidze. Maybe not all of them were officially enrolled in Nodar Andguladze's classes, but they had the opportunity to receive lessons from the great maestro.

These interviews clearly showed us that the Andguladzes' school provides the most important and essential basic knowledge of bel canto. In the structural triangle of the school, the formation of these two basic components of breathing -- resonators (especially, the head) and sound emission with correct phonation -- is clearly defined. But for such a large-scale person as Nodar Andguladze, these principles of vocal technique are only basic tools that a singer needs to express and convey to the listeners what the music or the artist himself/herself has to say. He is looking for novelty in the song, and this is the sphere where only a developed and educated singer can spread his/her wings.

Chapter 4: General overview of David and Nodar Andguladzes' vocal school and its representatives. 4.1 The main postulates and representatives of the Andguladzes' school.

Subchapter 1 of Chapter 4 gives a general overview of the vocal school of Andguladzes, and it also

contains excerpts from interviews of representatives of this school. A lot of space is devoted to an interview with the famous Georgian tenor Temur Gugushvili.

All the creators who have directly or indirectly worked with the Andguladzes, name the sound as the main characteristic of the Andguladzes' "brand". A sound that can be high or relatively low in frequency, but it sounds in every hall, with every orchestra when performing works of any epoch. This sound also has a distinctive color. On the basis of literary materials, interviews and recordings available to us, there can be defined what characterizes the "Andguladzes' sound" – it is a "sounding bell", or, as the Italians call it, 'squillo'. Among the representatives of the school, it can be found in voices both high and low, with a large or relatively small range, with more or less strength, regardless of sex (gender) and nationality.

All the interviewees agree that this sound is achieved by using the head resonator in acoustics with a resonant sound, which is muscularly supported by a type of breathing based on the principles of "paradoxical breathing". These seemingly simple vocal-technical points of gravity include a lot of details that are necessary to achieve the result that we call the "Andguladze's sound". We will discuss each detail in the subchapter.

The question arises: why were the Andguladzes such dedicated seekers of the right vocal technique? Why did they pay so much attention to it? Why did they spend so much time working with the pupils? -- All of these served to create an artistic image. Both vocal and acting techniques are tools with which a singer must create a highly convincing artistic image. The technique helps the performer to overcome the image of the composer's character, which he/she gives us through the vocal line. The singer acts as an ambassador between the composer and the listener, and the technique is a unique means by which the artist takes responsibility for the interpretation.

4.1. School as a living organism – its development and challenges of time. Against the background of the issues discussed in the thesis, the vitality of the school is clearly visible: new generations of singers are growing up, they pursue successful stage careers; those who are away from the stage are productive in pedagogy. This assures us that the school is based on fundamental vocal values that do not change. They are acceptable and understandable in every corner of the planet where opera music is heard.

The development of the Andguladzes' School is also indisputable: globalization has allowed singers to enrich the basic education of the Andguladzes' School in the best centers of opera education worldwide. It should be noted that in the two streams of La Scala Academy in 2003-2007, 6 out of 24 students were Georgians, 5 of them were representatives of the Andguladzes' school; which means that among the selected students from all over the world, more than 20% came

to the Andguladzes' school. This is happening at a time when the population of our country does not even reach 4 million.

The development of the Andguladzes' school is progressing at a positive rate. David and Nodar Andguladzes would be really satisfied with the productivity that the school brings. But, as the interviewees pointed out, there is a need for school representatives to feel as one whole body. We must highlight the need to restore the Nodar Andguladze's meeting-seminars. It would be great to establish a conference named after Nodar Andguladze, for which works would be prepared, in general, about the vocal art, the Georgian vocal art in particular, and about the Andguladzes' school. The idea of holding internal masterclasses of school representatives is worthy of attention, so that students can get to know different aspects of the school through various representatives of the school. This would contribute to the expansion of their vocal-thinking area. Students should not be attached only to musical notes; this is something the Andguladzes were so much against. For them, the standard of a singer was a technically and musically competent performer, who with acting skills and rational thinking creates a perfect artistic image, an image that is imprinted in the listener's mind like an amazing artistic canvas or a good book.

Results and conclusion. Our dissertation is the first attempt to jointly discuss and study the creative and pedagogical activities of two giant figures – David and Nodar Andguladzes. The issue is very large-scale and, of course, cannot be limited to one paper. There is a need for a deeper and more detailed study of both artists both separately and together. The school founded by them should also be investigated separately. Branches created by the continuation of school traditions should be studied. The balance between women's and men's voices should also be analyzed. An interesting question is how successful the school is for different types of voice. We made every effort to locate school branches not just in the nation but also abroad. However, given the paper's title, we were unable to stray from our objective, so we left these problems open for further investigation. We hope that the Andguladzes' archive will be organized at a modern level. We remain committed to the idea of forming the discipline: "History of the Georgian vocal school", because in the process of research it became clear that these issues are diffused, not yet gathered anywhere.

In the history of the Georgian vocal school, especially, since the second half of the 20th century, the school of Andguladzes have become almost a hegemon, it is a school, thanks to which we are still reaping amazing results on the home and foreign platforms. It is sufficient to look at the national and international competitions, the list of successful performers in opera and concert halls, the list of professors and teachers of national higher and secondary schools, singers working on the stages of the world, as well as Georgian teachers who are engaged in pedagogical work in foreign countries, to understand clearly that the Andguladzes' school has a high rate of achievements both

in qualitative and quantitative terms. The school exceptionally serves the establishment of Italian bel canto in Georgia, taking into account the local national nature and character. The Andguladzes have been able to combine European traditions with Georgian musical talent in such a way as to get the best results. First by their own example and then by working with their students, they perfectly saw the needs that were necessary for the formation of the Georgian vocal school. They improved the Georgian vocal school as a standalone organism with the best training and experience, as well as with a distinguishing analytical and scientific approach, and brought it to the level where our vocal school is supposed to be, i.e., on the Olympus of world's best vocal schools.

Therefore, David Andguladze, as a singer-actor, and Nodar Andguladze, as a singer-thinker, were the first great figures in the history of Georgian vocal art. These mentioned two achievements represent the main heights upon which the Andguladzes' school was built. And their synthesis gave us a formula by means of which we have to explain the recent successful "migration" of Georgians to the world stages: a singer-actor is added to a singer-thinker, and as a result we get a singer-actor-thinker. The Andguladze's merit is the creation of the performer of the following type: a singer-actor-thinker. They were incomparably ahead of their time with these principles; today it is impossible to imagine a successful singer who is not an excellent actor and a thoughtful artist. High competition, acceleration of work rates gave impetus to the training of such singers. This model was already created by the Andguladzes. They established this model not only in their own classes, but also in the whole universe of Georgian vocals, which, in our opinion, has advanced Georgian singers to such high levels, and in which David and Nodar Andguladzes have made such a large contribution.

Main provisions of the dissertation thesis are reflected in the following publications:

1. Kemoklidze, K. (2023), Nodar Andguladze - Cantor Sapiens, *GESJ: Musicology and Cultural Science*. No.1(27), 33-59
http://gesj.internet-academy.org/ge/en/list_artic_en.php?b_sec=muz
2. Kemoklidze, K. (2022), David Andguladze as an Actor-singer in the Context of Stanislavski's Theatrical Aesthetics and Relations with Georgian Directors, *GESJ: Musicology and Cultural Science*. No.1(25), 20-43
http://gesj.internet-academy.org/ge/ge/list_artic_ge.php?b_sec=muz&issue=2022-06